



Tarih & Gelecek Dergisi

Journal of History & Future

Öğr. Gör. Dr.

Aliye YILMAZ

Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü,
2006aliye@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8542-1581>

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.

Applied

Accepted

Eser Geçmişi / Article Past:

08/06/2021

20/06/2021

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.949780>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Sultan II. Mahmud Dönemi Sikkeleri ve İznik Müzesi'nden Örnekler*

Coins of the Reign of Sultan Mahmud II and Examples from İznik Museum

Öz

Sikke, tarih boyunca elden ele dolaşan alışveriş aracı olmasının yanı sıra darp edilen bütün devletlerde hükümdarlar için bir güç göstergesi olmuştur. Osmanlı Devleti'nde de sultanlar tahta çıktıklarında seleflerinin sikkelerini toplattırarak kendi isimlerinin ve/veya tuğralarının yer aldığı sikkeler bastırmıştır. II. Mahmud da tahta çıktığında selefi II. Selim'in sikkelerini toplattırıp kendi adına sikke bastırmıştır.

II. Mahmud tahta çıktığı dönemden vefatına kadar geçen 32 yıl boyunca Osmanlı'da en çok sikke darp ettiren sultanlardan olmuştur. Savaşlarla, reformlarla ve isyanlarla geçen uzun saltanat hayatı boyunca ekonomik sıkıntıları da göz önünde bulundurarak faklı ayar ve ağırlıkta birçok sikke bastırmıştır. Bu çalışmada II. Mahmud'un tahtta bulunduğu sürede çeşitli darphanelerde darp ettirdiği altın, gümüş ve bakır sikkelerden oluşan çeşitli sikkelerin yazı, kompozisyon, ayar ve ağırlıkları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca İznik Müzesi'nde bulunan sikkeler arasından II. Mahmud'a ait farklı ağırlık ve kompozisyonlara sahip 6 adet altın, 3 adet gümüş ve 1 adet bakır olmak üzere 10 adet sikke incelenmiştir. Sikkelerin darp tarihi, darp yeri, ölçüleri ve yapıldıkları malzemelerin hammaddeleri, yazı ve süsleme özellikleri hakkında bilgi verilip, genel bir değerlendirme yapılarak, Osmanlı nümismatiğindeki yeri ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: II. Mahmud, Osmanlı, Adli, Sikke, Nümismatik,

*Bu makale, "İznik Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Sikkeleri" adlı doktora çalışmamızın bir bölümü olan II. Mahmud dönemine ait İznik örnekleri konu edilmektedir. Ayrıca 07.06.2020 tarihinde Konya'da düzenlenen Selçuk Zirvesi 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

ATIF: YILMAZ Aliye, "Sultan II. Mahmud Dönemi Sikkeleri ve İznik Müzesi'nden Örnekler", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7/2 (Haziran 2021), s. (904-922)

CITE: YILMAZ Aliye, "Coins of the Reign of Sultan Mahmud II and Examples From İznik Museum", *Journal of History and Future*, 7/2 (June 2021), pp. (904-922)



Abstract

The coin had been a medium of exchange throughout history as well as a sign of power for rulers in all empires where it was minted. In the Ottoman Empire, sultans, had the coins of their predecessors withdrawn when they ascended the throne and minted coins with their own names and/or tughras (insignias) on them. Mahmud II also had his predecessor Selim II's coins withdrawn when he ascended the throne and minted coins in his name.

Mahmud II was one of the sultans who minted the most coins in the Ottoman Empire during the 32 years from his enthronement to his death. He minted many coins of different fineness and weights considering the economic problems during his long reign full of wars, reforms, and rebellions. In this study, Mahmud II was briefly mentioned, and information was given about the writing, composition, fineness, and weight of various coins made of gold, silver, and copper that he had minted in various mints while he was on the throne. In addition, among the coins in the Iznik Museum, 10 coins with different weights and compositions, including 6 gold, 3 silver, and 1 copper, that belong to Mahmud II were analyzed. The role and importance of coins in Ottoman numismatics were attempted to be expressed following a general evaluation carried out by giving information about the coins' date of minting, the place of minting, size, raw materials of the metals they were made of, and writing and embellishment features.

Keywords: Mahmud II, Ottoman, Adli, Coin, Numismatic,

1. Giriş

Sikke insanların alışverişlerde kullanması için tasarlanmış, hükümdar veya otorite tarafından ayar, ağırlık ve kompozisyonu ayarlanan, istenildiğinde tedavülden kaldırılabilen metal parçasıdır.¹ Sikkeler malzeme, ayar ve ağırlık bakımından devletlerin ekonomik hayatı hakkında ipuçları verirken üzerinde yer alan kompozisyon, dua ve tarih gibi açıklamalarla devletlerin sosyal ve kültürel hayatları hakkında bilgi veren belge niteliği taşımaktadır.

Osmanlı Devleti'nin 30. sultanı olan Sultan II. Mahmud, H. 1199 (1785) tarihinde doğmuştur. Babası I. Abdülhamid, annesi Nakşidil Sultan'dır. 4 Cemaziyelahir 1223 (28 Temmuz 1808) tarihinde ağabeyi IV. Mustafa'nın tahttan indirilmesiyle tahta çıkan II. Mahmud 1839 yılından ölümüne kadar 32 yıl tahtta kalmıştır. II. Mahmud aynı zamanda İslam'ın 109. halifesidir. Mahlası "Adli"dir.²

Osmanlı'nın 30. sultanı olan II. Mahmud'un tahtta kaldığı dönemde iç ve dış karışıklıklar nedeniyle ekonomik anlamda sıkıntılı bir dönem yaşanmıştır. Ekonomideki sıkıntılı durumun bertaraf edilmesi için sikkelerin ayar ve ağırlıklarında değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda II. Mahmud döneminde ağırlık, ayar ve kompozisyon bakımından yüzlerce farklı sikke darp edilmiştir. Bu sebeptendir ki, numismatlar II. Mahmud dönemi sikkelerini ayrı bir cilt olarak

1 Oğuz Tekin, "Sikke" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2009, s. 179-184.
2 Kemal Beydilli, "II. Mahmud", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 27, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s.352.

veya kitap içerisinde geniş bir bölüm şeklinde yayımlamaktadır.³

Bu çalışmada İznik müzesindeki II. Mahmud'a ait 10 adet sikke incelenmiştir. Katalog ve fotoğraflarda sikkelerin tuğra bulunan kısımları ön yüz olarak tanımlanmış olup sikkeler ağırlıklarından dolayı tam, yarım ve çeyrek olarak verilmiştir.

2. Osmanlı Devleti'nin İlk Sikkeleri

Altın sikkeler olan sultanilerin basımına kadar yabancı devletlerle yapılan ticarete Venedik dukaları⁴ kullanılmıştır. Kuruluş döneminde devletin yaptığı savaşlar ve imar faaliyetleriyle hazinedeki harcamalar yüklü miktarda olmuştur. II. Mehmed (Fatih Sultan Mehmed) İstanbul'u fethettiği dönemde Osmanlı'nın büyük bir zafer kazanması altın sikke bastırmasını da zorunlu kılmıştır. Osmanlı Devleti'ndeki ilk altın sikke olan sultani Fatih Sultan Mehmed tarafından H.882 (1477-1478) yılında, Kostantiniyye darplı olarak İstanbul darphanesinde darp ettirilmiştir. Bu ilk sultanilerin ön yüzünde *Sultan Mehmed bin Murad Han, azze nasruhu, Kostantiniyye duribe fi* 882 (Murad Han oğlu Sultan Mehmed, Allah'ın aziz yardımı onunla olsun, İstanbul'da darp edildi 1477-1478), arka tarafında *Daribü'n-nadr sahibü'l-izz ve'n-nasr fi'l-berr ve'l-bahr* (Altını basan, denizde ve karada Allah'ın yardımına mazhar, sabır sahibi) sözleri yer almıştır. Bu sultaninin ayarı ve ağırlığı Venedik dukaları ile yakın standartta yapılmıştır.⁵ Osmanlı Devleti'nde darp ettirilen ilk sikke gümüş akçe olup, Osman Gazi tarafından darp edilmiştir. Akçeler, Osmanlı Devleti'nde hem vergi ödeme hem de hesaplama aracı olarak kullanılmıştır. Osmanlı'da ilk bakır paranın Osman Gazi tarafından kestirildiği, alışverişlerde kullanılan küçük paralar olduğu düşünülse de Osman Gazi dönemine ait mangıra henüz ulaşılamamıştır. Osmanlı Devleti'nin ele geçen ilk mangırları I. Murad dönemine ait olup, bu mangırlardan birinin üzerinde "790 Ramazan" (1388 Eylül) ibaresi bulunmaktadır.⁶

3. II. Mahmud Dönemi Sikkeleri

II. Mahmud'un saltanat döneminde çeşitli birimlerde altın, gümüş ve bakır sikkeler basılmıştır. Altın sikkelerde zer-i mahbub, sultani, rumi altını, adli altını, mahmudiye altın ve hayriye altını; gümüş sikkelerde akçe dışında zolta, para, kuruş ve bucu (riyal); bakır sikkelerde ise yoğun olarak

3 Ekrem Kolerklıç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Para*, Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, 1958, Ankara; Ölçer, Cüneyt, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilen Osmanlı Madeni Paraları Han Devri Osmanlı Madeni Paraları*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970; İbrahim Artuk ve Cevriye Artuk, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*, II. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1974; Ölçer, Cüneyt, *Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paralar Kataloğu*: Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, İstanbul 1985.s. 101-124; Tekin, Oğuz, "Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri", *Altının İktidarı, İktidarın Altınları*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s.167-278; Kaan Uslu ve diğ., *Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları (1687-1840)*. Osmanlı Nümismatik Kültür Yayını. İstanbul 2010; Damalı, Atom, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 8, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.

4 Venedik dukasının ağırlığı 3,559 gram olup, ayarı %997'dir. XVI. yüzyılda başta Akdeniz olmak üzere Avrupa'nın birçok bölgesinde yapılan ticarete kullanılan başlıca ödeme aracıydı. Düka dışındaki diğer altınların ticarete kullanılma şansı düşük olduğu için Osmanlılarda bir süre Venedik dukasını kullanmış ve kendi altınlarının da bu standartta darp ettirmişlerdir. Ş. Pamuk "a.g.e." 67.

5 Ş. Pamuk "a.g.e." 66-67.

6 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Mangır", *Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, Milli Eğitim Basımevi İstanbul 1974, s.282.

mangır basılmıştır.⁷

3.1. Altın Sikkeler

II. Mahmud döneminde darp edilen altın sikkeler; zer-i mahbub, rumi adli, hayriye, *Darü'l-Hilafeti'l-Aliyye* (Yüce Halifelik Kapısı) ve *Darü'l-Hilafeti's-Seniyye* (Yüksek Halifelik Kapısı), mahmudiye ve Cezayir'de basılan sultanilerden oluşmaktadır. Bu altın sikkeler kendi içinde cedit ve atik olmak üzere ikiye ayrılmış ve genellikle çifte, tam, yarım ve çeyrek ağırlıklarda darp edilmiştir. Altın sikkeler; başta İstanbul'da olmak üzere Cezayir, Midye (Cezayir), Edirne, Mısır, Trablusgarb (Trablus) ve Tunus olmak üzere birçok büyük darphanede darp edilmiştir.⁸

II. Mahmud döneminde basılan altın sikkelerden ilki zer-i mahbublardır. Sevilen altın anlamındaki bu sikkeler H.1233 (1808) yılından itibaren Konstantiniyye (İstanbul) ve Mısır'da daha sonra Bağdad, Trablusgarb (Trablus) ve Tunus'ta darp edilmeye başlanmıştır. Tam, yarım ve çeyrek altın olarak darbedilen bu altınların H.1239 (1822) yılında basımına son verilmiştir. Zer-i mahbubların tam ve yarımalarının ön yüzünde tuğra ve tuğranın sağına gül, karanfil veya düğüm motifi yerleştirilmiştir. Tuğranın altında *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazısı ve tarih yer almaktadır. Arka yüzünde ise dört sıra halinde *Sultan-ül Berreyni ve hakanül bahreyni Es-sultan ibn Es-sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı Sultan oğlu Sultan) yazısı mevcuttur (Fotoğraf 21-22).⁹

Altın sikkelerde 1816 yılından itibaren, atik rumi ve cedit rumi olmak üzere iki farklı seride sikke darp edilmeye başlanmıştır. Tam altınların 4.787 gr ağırlığında olduğu bu altınlar 1820 yılına kadar darp edilmiştir.¹⁰ Atik ve cedit rumiler aynı tarihlerde basılmasına rağmen aralarında bulunan ayar farklarından dolayı farklı isim ve tasarımlara yer verilmiştir. Atik rumilerin ayarı %956 olup tam, yarım ve çeyrek olarak üretilmişlerdir. Ancak tam atik rumilerin 10. cülus yılı dışında darp edilen sikkeye henüz rastlanmamıştır. Cedit Rumilerin ise ayarı %800 olup çift, tam, yarım ve çeyrek olarak üretilmişlerdir.¹¹ Kompozisyonlara bakıldığında atik rumilerin ön yüzünde tuğra ve tuğranın sağında gül dalı bulunurken, bunun çevresi inci dizisi ve yine dallar arasındaki güllerden oluşan bordürle sarılmıştır. Arka yüzde ise *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazısı sultanın kaçınıcı cülus yılı olduğu yazılmıştır. Bu yazı ve tarihin etrafı dairevi formu inci dizisi ve dallar arasındaki gül motiflerinden oluşan bordürle çevrelenmiştir. Cedit rumi sikkelerde, ön yüzdeki tuğra ve gül motifinin etrafı inci dizisi ve dairevi yazı kompozisyonu ile tamamlanmıştır. En dış kısım yine inci dizisi bordürden oluşmaktadır. Dairevi yazıda *Sultanü'l-berreyni ve hakanü'l-bahreyni Es-sultan ibni Es-sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı, sultan oğlu sultan) yazılıdır. Arka yüzde cülus tarihinin altında *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazılı olup çevresinde *Es-sultan Mahmud Han ibni Es-sultan*

7 Ölçer, *Darphane Müzesi...*, 101-124; Tekin, *Devletler Hükümdarlar...*, 270; Damalı, *Osmanlı Sikkeleri ...*, Cilt 8, s.2961-2979.

8 Kaan Uslu ve diğ., *Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları (1687-1840)*, Osmanlı Nümismatik Kültür Yayını, İstanbul 2010, s. 342.

9 İbrahim Artuk "Zeri Mahbub". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, İstanbul 2013, s.281-282.

10 Mustafa Öztürk, "Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi", *Türkler*, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.1505.

11 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri ...*, s. 2754. Cüneyt Ölçer, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilen Madeni Paralar*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970, s.14. Kaan Uslu ve diğ., *a.g.e.*, s.276-278.

Abdülhamid Han dame mülkühu (Sultan Abdülhamid Han oğlu Sultan Mahmud Han, mülkü daim olsun) dairevi yazı kompozisyonu bulunmaktadır. Bu kompozisyonun etrafı inci dizisi bordürle sonlandırılmıştır.

H. 1237-38 (1821-1822) yıllarında II. Mahmud'un cülusunun 15. ve 16. yıllarında Darp yeri olarak *Darü'l- Hilafeti'l- Aliyye* (Yüce Halifelik Kapısı) ve *Darü'l-Hilafeti's-Seniyye* (Yüksek Halifelik Kapısı) yazılan sikkeler tam, yarım ve çeyrek olarak darp edilmiştir. Bu sikkelere aynı zamanda surre¹² altını veya Kâbe altını da denilmiştir.¹³ Surre altınlarının ön yüzünde "Adli" mahlaslı tuğra yer almakta ve tuğranın dışına dört adet karanfil yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun etrafında inci dizisine ve inci dizisinin çevresinde dairevi formlu yıldızlardan oluşan bordüre yer verilmiştir. Arka yüzünde ise sultanın kaçınıcı cülus yılında basıldığını belirten rakamların alt kısmında *Duribe fi Darü'l Hilafeti'l-Aliyye/ Darü'l-Hilafeti's-Seniyye 1223* (Yüce /Yüksek hilafetin başkentinde darp edildi, 1808) yazılıdır. Satır başlarına ve sonlarına karanfil tomurcukları hakkedilmiştir. Yazı kompozisyonunun da etrafı ön yüzdeki gibi inci dizisi ile çevrelenmiş olup bunun dışında yıldızlardan oluşan dairevi formlu bordür bulunmaktadır (Fotoğraf 23-24).

II. Mahmud'un "Adli" mahlası H.1237 (1821/1822)'den itibaren darp ettirdiği sikkelerde kullanılmaya başlanmıştır. Sikkenin üzerinde tuğranın sağında yer alan mahlas sebebiyle bu sikkelere adli altın ismi verilmiştir. Tam, yarım ve çeyrek olmak üzere üç ayrı birimde piyasaya sürülen adli altınların bu sikkelerin darbu sultanın vefatına H.1255 (1839) kadar devam etmiştir. Ancak bu sikkelerin darbından bir yıl sonra, sahtelerinin piyasaya sürülmesinden dolayı %830 ayar atik adli ve %784 ayar cedit adli, olmak üzere iki farklı sikke darp edilmiştir. Cedit adlilerin sahtelerinin basılmasını önlemek için ön ve arka yüzlerine dairevi yazılar yerleştirilmiştir.¹⁴ Atik adli altınların ön yüzünde adli mahlaslı tuğra ve tuğranın altında *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazılıdır ve bunun dış kısmı inci dizisi ile çevrilidir. Arka yüzünde ise es *Sultanü'l-Berreyni ve Hakanü'l-Bahreyni Es-Sultan İbni Es-Sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakani Sultan oğlu Sultan) yazılıdır. Üçüncü satırda "nun" harfinin üzerinde sikkenin sultanın kaçınıcı cülus yılında darp edildiği rakamla yazılmıştır. Bu yazı kompozisyonu dairevi formlu inci dizisi bordür ile tamamlanmıştır. Bu sikkelerin etrafları insanların sikkelerin kenarlarını kesmesine karşı tırtıklı yapılmıştır. Cedit altınlarda ön yüzde "Adli" mahlaslı tuğra ve tuğranın etrafına dairevi olarak *Sultani selatin-i zeman adli Mahmud Han* (Zaman sultanlarının sultanı adalete mensup olan Mahmud Han) yazısı işlenmiştir. Yazının çevresi kıvrık dallı bordür ile çevrelenmiştir. Arka yüzünde, merkezde *Duribe fi Kostantiniyye* (İstanbul'da darp edildi) yazısı düz bordürle ayrılıp, bu bordürün etrafındaki dairevi yazıda *Duribe fi Kostantiniyye el-mahrusa 1223 dame mülkehu ve saltanatühu ila ahirü'd-devran* (Büyük şehir, İstanbul'da darp edildi 1808. Kıyamete kadar mülkü ve saltanatı daim olsun) yazısı mevcuttur.

12 "Surre" Arapça 'da para kesesi, para, cüzdan veya içine akçe ve dinar koyulan çıkın anlamına gelmektedir. Emeviler döneminden itibaren Müslüman devletlerce her yıl Mekke ve Medine'ye para ve armağan gönderilirdi. Bu yardımları götürmek için yola çıkan alaylara da "Surre Alayları" denilmektedir. A. Damalı, *A'dan Z'ye Osmanlı...* s. 202.

13 Şevki Nezih Aykut, "Osmanlı Sikkeleri" *Türkler*, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 1552. İbrahim Artuk, "Darül Hilafe Altını" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s.539.

14 İbrahim Artuk, "Adli Altın" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s.389; A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2758.

II. Mahmud'un adına H. 1243 (1827/1828) yılından itibaren 6 yıl boyunca darbedilen hayriye altınları, sandıklı altın veya üzerinde yazılı olan "Gazi Mahmud Han" ibaresinden dolayı Gazi altını olarak da anılmaktadır. Tam altınları 3.360 gr olmak üzere yarım ve çeyrek olarak üç tipte piyasaya sürülen bu altınların darp edilme nedeni Osmanlı-Rus Savaşı sırasında II. Mahmud'un Edirne'ye giderek 10 gün kalması ve burada sikke bastırmasıdır. Hayriye altınları daha sonra Kostantiniyye, Bağdad ve Mısır'da da darp edilmiştir.¹⁵ Hayriye altınlarının ön yüzünde merkezde adli mahlaslı tuğra yer almaktadır. İnce dairevi düz bir bordürle çevrelenmiş olan bu kompozisyonun çevresinde üç adet kartuş içinde *Sultan-i Selatin-i zaman* (Zaman Sultanlarının Sultanı) yazıları ve kartuşların aralarına ise çiçek motifi hakedilmiştir. Sikkenin en dışında inci dizisi bulunmaktadır. Arka yüzünde, üstte cülusun kaçınıcı yılı olduğu bunun altında *Duribe fi Edirne 1223* (Edirne'de darp edildi 1808) ibaresi yer almaktadır. Bu yazının etrafı ince düz bordür ile çevrelenmiş olup, bu bordürün dışında üç adet kartuş içinde sırayla *Gazi; Mahmud; Han* (Gazi Mahmud Han) yazılıdır. Kartuşların arasına çiçek motifi işlenmiştir. En dış kısım inci dizisi bordür ile sonlandırılmıştır (Fotoğraf 25-26).

Cedid Mahmudiye altınları H.1248 (1832/1833) tarihinden itibaren II. Mahmud'un vefatına kadar darp edilmiştir. Bu altınlardan tam altınlara yirmilik, yarım altınlara onluk, çeyrek altınlara ise beşlik adı verilmiştir.¹⁶ Mahmudiye altınlarının ön yüzünde tuğra ve adli mahlası bulunurken, tuğranın dışında dört adet gül motifine yer verilmiştir. Bu kompozisyonun etrafı dairevi formlu yaprakların arasında yer alan, küçük tomurcuklardan oluşan bordür ile çevrelenmiştir. Bu sikkelerin arka yüzünde cülusun kaçınıcı yılı olduğu ve altında *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazılıdır ve yazının çevresine dört adet gül motifi yerleştirilmiştir. Kompozisyonun çevresinde, ön yüzdeki gibi yapraklar arasından çıkan tomurcuklardan oluşan bordüre yer verilmiştir.

II. Mahmud döneminde sultani altınlar Cezayir'de ve Trablusgarb'da darp edilmiştir. 1224 tarihinden itibaren 1245'teki Fransızların Cezayir'i işgaline kadar Cezayir'de darp edilmeye devam etmiştir. Sultaniler tam, yarım ve çeyrek olarak basılmıştır. Tam sultanilerin gramı 3.50 gr ila 2.36 gr arasında değişmektedir. Yarım sultanileri yaklaşık 1.60 gr olup çeyrekler ise 0,80 gr ağırlığındadır.¹⁷ Sultanilerin ön yüzünde dört satırlık sülüs hatlı yazıda *Es-Sultan Mahmud Han, azze nasruhu Duribe fi Cezayir* (Sultan Mahmud Han, Allah azim yardımı ile galip kılsın. Cezayir'de darbedildi) yazılı olup satır arasına tarih atılmıştır. Bazı sikkelerin satır aralarında saadet düğümü yer almaktadır. Yazının etrafı dairevi formlu inci dizisi bordürle tamamlanmıştır. Arka yüzünde yine inci dizisi bordürle çevrelenen dört satırlık yazıda *Sultanü'l -berreyni ve hakanü'l bahreyni Es-sultan ibni Es-sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı Sultan oğlu Sultan) yazılıdır. Cezayir, Tunus, Trablusgarb gibi darphanelerde basılan sikkelerde sultanın cülus yılının yazımı yerine hangi yılda darp edildiyse o yıl yazılmıştır.

15 İbrahim Artuk, "Gazi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s.445; A. Damalı, *A'dan Z'ye...*, s.88-89; M. Öztürk, "a.g.m", s. 1505; A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2738; Kaan Uslu ve diğ., *a.g.e.*, s.277.

16 Ş. N. Aykut, "a.g.m.", s.1552-1553. Kaan Uslu ve diğ., *a.g.e.*, s.284-290.

17 Ş.N.Aykut, "a.g.m.", s.1553. A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2710-2712.

3.2. Gümüş Sikkeler

II. Mahmud'un tahta çıktığı ilk yıl olan H.1223 (1808) yılında kendinden önceki sultanların darp ettirdiği gibi 12.8 gr (4 dirhem) ağırlığındaki 100, 80, 60, 40, 30, 20, 10 ve 5 para ayrıca 1 paralık gümüş sikkeler darp ettirmiştir. İlk yıllarda II. Mahmud'un bastırdığı gümüş sikkeler 460 ayardan darp edilmiştir.¹⁸ Kostantiniye darplı sikkelerde ön yüzde tuğra ve tuğranın yanında lale motifi yer alırken bunun çevresinde, ortasında noktalar bulunan çemberlerden oluşan bordüre yer verilmiştir. Arka yüzde merkezde cülusun kaçınıcı yılı olduğu, *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yazısı ile bunları çevreleyen bordür mevcuttur.

Cihadiye adı verilen gümüş sikkelerin darp nedeni biraz farklıdır. Rusların Varna'yı kuşatması sebebiyle ve Sultan II. Mahmud Cihad-ı Ekber ilan ederek düzenleyeceği sefere bizzat katılacağını duyurmuştur. Savaşa gelir elde etmek için cihadiye adı altında gümüş sikkeler darp edilmeye başlanmıştır. Bu sikkeler beşlik, yüzük ve ellilik olmak üzere üç değerden tedavüle çıkmıştır. Sultanın sefer hazırlıklarından vazgeçmiş olmasına rağmen 5 kuruşlukların darbı H.1233 (1818) yılında kadar sürmüştür.¹⁹ Cihadiye sikkelerinin farklı kompozisyonları bulunmaktadır. Bu kompozisyonlardan birinde sikkenin ön yüzüne tuğra ve tuğranın sağına adli mahlası hakkedilmiştir. Tuğra ve düğüm motifinin etrafında çelenk yer almaktadır. Bu kompozisyonun çevresini dairevi formu güllerin oluşturduğu bordür bulunmaktadır. Arka yüzünde ise *Duribe fi Kostantaniyye 1223* (İstanbul'da darp edildi 1808) yılı ve yazının en üst kısmında cülusun kaçınıcı yılı olduğu yazılmaktadır. Yazı kompozisyonunun etrafı ön yüzde olduğu gibi çelenk ve çiçekli bordür ile tamamlanmıştır. (Fotoğraf 27-28).

H.1236 (1820) yılında Mora'da başlayan Yunan isyanları nedeniyle mali sıkıntılar baş göstermiş ve gümüşün değeri arttığı için mevcut gümüş sikkelerin kenarları kırılmaya başlanmıştır. Bu sebeplerden 6.4 gr ağırlığında yeni kuruşlar ve 12,8 gr ağırlığında cedit ikilikler darp edilmiştir.²⁰ Cedit ikiliklerin kompozisyonlarının ön yüzünde, sultanın tuğrası ve tuğranın çevresine lale biçimli düğümler yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun etrafı ise dairevi ince bordürlerle çevrilmiştir. Sikkenin arka yüzü *Duribe fi Kostantaniyye 1223* (Kostantiniye de darp edildi 1808) yazısı ile bu yazıyı çevreleyen dairevi ince bordürle sonlandırılmıştır. Cedit ikiliklerin darp edilmesi Osmanlı Devleti'nin hazinesine beklenen kazancı getirmemiş ve 1824 yılından itibaren gümüşün ayarı değiştirilerek ‰600'e düşürülmüştür. Bu dönemde darp edilen *zoltanın*²¹ kuruş karşılığı 4,8 gr olarak belirlenmiştir.²² Zolotaların ön yüzünde *Es-Sultan Mahmud bin Abdülhamid Han Dame Mülkehu. Duribe fi Kostantaniyye 1223* (Abdülhamid Han oğlu Sultan Mahmud devleti daim olsun. Kostantiniye de darp edildi 1808) arka yüzünde *Sultanü'l-berreyni ve hakanü'l bahreyni Es-sultan ibni Es-sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı sultan oğlu sultan) yazısı ile Cülusun kaçınıcı yıl olduğu yıl yazılıdır. Satırların başına ve sonuna küçük gül motifleri yerleştirilmiştir. Ön

18 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2769.

19 C. Ölçer, *Sultan Mahmud II...*, s.16; A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2769.

20 C. Ölçer, *Sultan Mahmud II ...*, s. 16; Ş. N. Aykut, "a.g.m." s.1540; A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2769;

21 Lehistan'da darbedilen gümüş sikkelere zolta adı verilmiş olup, XVII. yüzyılda Osmanlı'da da basılan gümüş sikkeler zolta veya zolota ismiyle anılmıştır. Bu gümüş sikkeler 90 akçe değerinde basılmaya başlanmıştır. İbrahim Artuk, "Zolota" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2013, s.500.

22 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2769-71; Ş. N. Aykut, "a.g.m." s.1540.

ve arka yüzde kompozisyonların etrafında zencirek ve yapraklardan oluşan bordür bulunmaktadır (Fotoğraf 29-30).

Sultan II. Mahmud H.1241 (1826) yılında yeni bir ordu kurma çalışmalarına başlamıştır. Bu dönemde Avrupa devletlerinin Navarin’de Mısır donanmalarını imha etmesi ve H.1242 (1827) yılında Rusya’nın savaş ilan ederek Edirne’ye ilerlemesi ekonomik krizin daha da derinleşmesine sebep olmuştur. Bu dönemde darbedilen yeni kuruşlar 3,2 gr ağırlığındaydı.²³ H.1248 (1832) de Mısır’da Vali Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve oğlu İbrahim Paşa tarafından başlatılan isyandan²⁴ dolayı Osmanlı Devleti Mısır’dan aldığı yıllık vergiden de vazgeçmiştir. Hazinesinin yaşadığı zor durumda sultanın 22-25. cülus yılları arasında cedit gümüş sikkeleri; cedit beşlik, 5 kuruş, kuruş, 10 para, 20 para, 40 para ve 100 para olarak darp edilmiştir. Bu sikkelerin ayarı önceleri ‰220 olarak ayarlanmış ancak Mısır’daki isyanlar sebebiyle silah alımına para ayrılması gerektiği için sikkelerdeki gümüş oranı ‰170’e kadar indirilmiştir²⁵. Cedit beşliklerin ön yüzünde adli mahlaslı tuğra çok kollu yıldızın içine yerleştirilmiştir bu yıldızın etrafında ise dairevi küçük papatyaların oluşturduğu bordür ile sonlandırılmıştır. Arka yüzünde *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul’da darp edildi 1808) cülus yılı yazılıdır. Bu yazı kompozisyonunu ön yüzdeki gibi çok kollu yıldızın içine yerleştirilmiş ve bu yıldız dairevi çiçek bordürü ile çevrelenmiştir. Diğer bir örnekte ise tuğranın etrafı *Sultanü’l berreyni ve hakanü’l bahreyni Es-sultan ibni Es-sultan* (İki karanın sultanı ve iki denizin hakanı Sultan oğlu Sultan), arka yüzünde *Duribe fi Kostantiniyye 1223* (İstanbul’da darp edildi 1808) yazısının etrafında *Es-sultan Mahmud Han bin Abdülhamid Han dame mülkehü* (Abdülhamid Han oğlu Sultan Mahmud mülkü daim olsun) yazısına yer verilmiştir.

Bu gümüş sikkeler dışında Cezayir’de III. Mustafa döneminden itibaren darp edilen gümüş sikkeler II. Mahmud döneminde de darp edilmeye devam edilmiştir. Bucu adı verilen bu sikkelerin ağırlığı; tam bucuların 10,5 gr olup, çifte bucu, bucu ve ¼ bucu gibi çeşitli ağırlıklarda tedavüle çıkarılmıştır. Cezayir bucuları tuğralı ve tuğrasız olmak üzere iki farklı çeşittir.²⁶ Tuğrasız sikkelerin ön yüzlerinde *Sultan Mahmud Han, azze nasruhu* (Sultan Mahmud Han, Allah’ın aziz yardımını onunla olsun) 3 satır halinde yazılı olup, etrafı inci dizisi bordür ile kuşatılmıştır. Arka yüzde ise *Duribe fi Cezayir* (Cezayir’de darp edildi) yazı ile sultanın cülus yılı değil darp tarihi yazılmıştır (Fotoğraf 31-32). Tuğralı bucularda, ön yüzde tuğra ve tuğranın sağında çiçek motifi çelenk ile çevrelenirken, bunun etrafında yapraklardan oluşan bordürle tamamlanmıştır. Sikkelerin arka yüzüne *Duribe fi Cezayir* (Cezayir’de darp edildi) ve darp yılı yazılmıştır. Bu yazının etrafında çelenk motifi ve çelenk motifinin etrafında yapraklardan oluşan bordür yer almaktadır (Fotoğraf 33-34). Bazı örneklerde çelenk motifi ve yaprak bordürler bulunmamaktadır.

3.3. Bakır Sikkeler

II. Mahmud döneminde bakır paralar; Bağdad, Cezayir, Kostaniye (Cezayir), Kostantiniyye, Mısır ve Trablusgarb ve Van’da basılmıştır.²⁷

Bağdad darplı mangırlarının arka yüzünde farklılık olarak mührü Süleyman kullanılmıştır.

23 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2770.

24 A.Mehmet Kocaoğlu, “Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı” *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Ankara 2002, Sayı 6, Cilt 62-65, s.195-210.

25 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*, s. 2769-2772, 2791.

26 A. Damalı, *A’dan Z’ye...* s. 47.

27 A. Damalı, *Osmanlı Sikkeleri...*,2961-2979.

Bu mangırların ön yüzünde cülusun kaçınıcı yılı olduğu *Duribe fi Bağdad 1223* (Bağdat'ta darp edildi 1808) yazılıdır, bu yazı kompozisyonunun etrafı inci dizisiyle çevrelenmiştir. Arka yüzünde merkeze Mühr-ü Süleyman motifi yerleştirilmiştir. Mühr-ü Süleyman'ın ortasında bazı sikkelerde ay-yıldız motifi yer alırken bazılarında saadet motifi yerleştirilmiştir. Mühr-ü Süleyman'ın etrafında ise inci dizisi bordür oluşturulmuştur. Trablusgarb'da darp edilen bakır paraların kompozisyonları farklıdır. Ön yüzde kare kartuş içinde *Duribe* yazılı olup arka yüzde *fi Trablus 1223* (Trablusgarb'da darp edildi 1808) yazılıdır.

Tunus'ta darp edilen burben kare kesilmiş olup tam burben 0.80 gr, yarımaları 0.40 gr ağırlığındadır. Ön yüzüne *Sultan Mahmud*, arka yüzüne ise *Han* ve darp tarihi yerleştirilmiştir. Bu yazı kompozisyonları ön ve arka yüzde kare formulu kartuşlar içine alınmış olup etrafında kare formulu inci dizisi bordürüne yer verilmiştir (Fotoğraf 35-36).²⁸

4. Katalog

Katalog No	01	Fotoğraf	1-2
Müze Env. No	3387	Darp Tarihi	Cülusun 12. Yılı
Ağırlık	4,74 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	28mm	Malzeme	Altın
Cidar	1mm	Birim	Atik Rumi Altın

3387 envanter numaraları sikkenin ön yüzünde merkezdeki tuğrada *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima Abdülhamid oğlu Mahmud Hân* (Allah) zaferini daim etsin yazılıdır. Tuğranın sağına lale motifi ile lalenin iki yanında küçük tomurcuklar yerleştirilmiştir. Tuğra ve çiçek kompozisyonunun etrafında iki testere dişli şerit arasında çiçekli bordür bulunmaktadır. Bordürde kıvrık dalların dairevi olarak dolaştığı, aralarında küçük lale motiflerinin yer aldığı görülmektedir. Sikkenin arka yüzünde merkezde dört satırlık *12, Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (12, İstanbul'da darp edildi, 1808) Yazılı olup bu kompozisyonun etrafı ön yüzdeki gibi çiçekli bir dairevi bordür ile çevrelenmiştir. Sikkenin üst kısmına delik açılmıştır.

Katalog No	02	Fotoğraf	3-4
Müze Env. No	4540	Darp Tarihi	Cülusun 28. Yılı
Ağırlık	1,58 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	20mm	Malzeme	Altın
Cidar	0,5 mm	Birim	Cedid Mahmudiye

4540 envanter numaraları sikkenin ön yüzünde merkezdeki tuğrada *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima Abdülhamid oğlu Mahmud Hân* (Allah) zaferini daim etsin yazılı olup tuğranın sağına adli mahlası işlenmiştir. Tuğra ve mahlasın dört yönünde birer küçük gül dalı mevcuttur. Bu kompozisyonun etrafı, yaprakların arasından çıkan tomurcukların oluşturduğu dairevi bordür ile tamamlanmıştır. Sikkenin arka yüzünde 28, *Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (28, İstanbul'da darp edildi, 1808) yazılı olup bu yazı ve tarih kompozisyonunun etrafına beş yönde küçük gül dalı yerleştirilmiştir. Bunların dışını ise ön yüzde olduğu gibi dairevi tomurcuk bordür çevrelemektedir.

Katalog No	03	Fotoğraf	5-6
Müze Env. No	3042	Darp Tarihi	Cülusun 3. Yılı
Ağırlık	0,79 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	15mm	Malzeme	Altın
Cidar	0,5mm	Birim	Çeyrek Fındık

3042 envanter numaralı sikkenin ön yüzünde merkezde Sultan II. Mahmud'un *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı tuğrasının sağında lale motifi yer alırken bu kompozisyon etrafı dairevi forma fındık dizisiyle sonlandırılmıştır. Sikkenin yüzeyi deformasyona uğramıştır. Sağ alt kısımda aşınma mevcuttur. Arka yüzde ise 3, *Duribe fî Kostantiniyye, 1223* (3 İstanbul'da darp edildi, 1808) yazılı olup etrafı ön yüzdeki gibi dairevi fındık dizisi bordür ile sarılmıştır. Bu yüzeyde de yer yer deformasyon görülmektedir.

Katalog No	04	Fotoğraf	7-8
Müze Env. No	3365	Darp Tarihi	Cülusun 12. Yılı
Ağırlık	0,75 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	14 mm	Malzeme	Altın
Cidar	0,3 mm	Birim	Çeyrek Fındık

3365 envanter numaraları sikkenin ön yüzünde *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı tuğra ile tuğranın sağına tomurcukları ile birlikte lale motifi işlenmiştir. Kompozisyonun etrafında testere dişli dairevi bordür yer almaktadır. Sikkenin sol kısmında yüzey aşınmıştır. Sikkenin ön yüzündeki kompozisyon darptan kaynaklı olarak sağa doğru kaymıştır. Sikkenin arka yüzünde merkezde 12, *Duribe fî Kostantiniyye, 1223* (12, İstanbul'da darp edildi, 1808) yazılıdır. Etrafında dairevi testere dişli bordür ile çevrelenmiştir. Sikkenin alt kısmı aşınmıştır. Darptan kaynaklı olarak bu yüzdeki kompozisyon sola doğru kaymıştır.

Katalog No	05	Fotoğraf	9-10
Müze Env. No	1559	Darp Tarihi	Cülusun 3. Yılı
Ağırlık	0,76 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	13mm	Malzeme	Altın
Cidar	0,7mm	Birim	Çeyrek Fındık

1559 Envanter numaraları sikkenin ön yüzüne *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* (Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı II. Mahmud tuğrası ve tuğranın sağına lale motifi işlenmiştir. Kompozisyonun etrafında dairevi düz ince bordür ve bordürün etrafında aşınmış inci dizisi mevcuttur. Sikkenin etrafı tam dairevi kesilmemiştir. Sonradan kırılmıştır. Sikkenin arka yüzünde ortada; 3, *Duribe fî Kostantiniyye, 1223* (3 İstanbul'da darp edildi, 1808) yazılıdır. Yazının sağ tarafında dairevi ince düz bordür yer alırken sikkenin düzgün

kesilmemesinden dolayı sol tarafta bordür görülmemektedir. Sikkenin yüzeyinde deformasyon ve kum tanecikleri mevcuttur.

Katalog No	06	Fotoğraf	11-12
Müze Env. No	5207	Darp Tarihi	Cülusun 17. Yılı
Ağırlık	0,45 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	13mm	Malzeme	Altın
Cidar	1mm	Birim	Çeyrek Cedid Adli

5207 envanter numaraları sikkenin ön yüzünde merkezde adli mahlaslı tuğra (*Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima, Adli*; Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin, Adli) hakkedilmiştir. Tuğranın etrafındaki dairevi yazıda *Sultan Selatin-i Zeman Adli Mahmud Han* “Zaman Sultanlarının sultanı Adalete mensup olan Mahmud Han) yazılıdır. Dairevi yazının her iki yanında ince dairevi bordür bulunmaktadır. Sikkenin arka yüzünde merkezde; *17, Duribe fi Kostantiniyye el-Mahrusa 1223* (17 Büyük Şehir İstanbul’da darp edildi 1808) yazılı olup yazının etrafındaki dairevi yazıda ise *Dame Mülkuhu ve Saltanataühu İla Ahirü’ d-Devran* (Kıyamete kadar devleti ve saltanatı daim olsun) yazılıdır. Dairevi yazının her iki yanında ince düz bordür ile sonlandırılmıştır. Sikkenin kenarları tırtıklıdır.

Katalog No	07	Fotoğraf	13-14
Müze Env. No	991	Darp Tarihi	Cülusun 26. Yılı
Ağırlık	12,61gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	48 mm	Malzeme	Gümüş
Cidar	1,6 mm	Birim	Altılık

991 envanter numaralı sikkenin ön yüzünde, merkezdeki *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı tuğranın sağ tarafında “adli” mahlası hakkedilmiştir. Bunların dört yönüne küçük dallar üzerindeki güller yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun etrafı iki yönden dairevi inci dizisi bordürle çevrelenen art arda dizilen kenger yaprakları yer almaktadır. Sikkenin Arka Yüzünde Merkezde *26, Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (26, İstanbul’da darp edildi, 1808) yazılıdır. Bunun etrafında beş adet dallarıyla birlikte gül motifine yer verilmiştir. Kompozisyon etrafı ön yüzdeki gibi inci dizisinin çevrelediği kenger yapraklı bordürden oluşmaktadır. Sikkenin üst kısmına delik açılmıştır.

Katalog No	08	Fotoğraf	15-16
Müze Env. No	916	Darp Tarihi	Cülusun 21. Yılı
Ağırlık	0,61 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	13mm	Malzeme	Gümüş
Cidar	0,5mm	Birim	Yeni Kuruş

Sikkenin ön yüzünde ortada yer alan II. Mahmud tuğrasının *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) sağına lale motifi hakkedilmiştir. Bu kompozisyonun etrafı ince düz dairevi bordürlerin arasında kalan kıvrık dalların oluşturduğu spiral yuvarlaklar içindeki noktalı çiçek motiflerinden meydana gelmektedir. Sikkenin arka yüzünde merkezde, üstte sultanın cülus yılı olan 21 rakamı ve altında *Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (21, İstanbul’da darp edildi, 1808) yazılıdır. Bu yazının etrafında ise ön yüzde olduğu gibi kıvrık dalların spiral yuvarlaklar içinde noktalardan oluşan bordüre yer verilmiştir. Sikkenin yüzeyinde yer yer aşınmalar mevcuttur.

Katalog No	09	Fotoğraf	17-18
Müze Env. No	4904	Darp Tarihi	Cülusun 13 Yılı
Ağırlık	0,26 gr	Darp Yeri	Kostantiniyye
Çap	14mm	Malzeme	Gümüş
Cidar	0,5mm	Birim	1 Para

4904 envanter numaralı sikkenin ön yüzünde merkezde *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı tuğra ve tuğranın etrafında dairevi ince düz bordür ile inci dizisi yer almaktadır. Sikkenin arka yüzünde 13, *Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (13, İstanbul’da darp edildi, 1808) yazılı olup etrafı dairevi düz bordür ile inci dizisi bordür ile sonlandırılmıştır. Sikkenin inceliği ve darptan kaynaklı olarak ön ve arka yüzdeki kompozisyonlar diğer yüzde görünür hale gelmiştir.

Katalog No	10	Fotoğraf	19-20
Müze Env. No	4909	Darp Yeri	Kostantiniyye
Darp Tarihi	Cülusun 28. Yılı	Malzeme	Bakır
Ağırlık	0,26 gr	Birim	Mangır
Cidar	0,5 mm	Çap	14mm

4909 envanter numaraları sikkenin ön yüzünde “adli” mahlaslı tuğrada *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima* (Abdülhamid oğlu Mahmud Hân (Allah) zaferini daim etsin) yazılı olup tuğranın etrafında dört adet küçük gül motifi yerleştirilmiştir. Bu kompozisyonun etrafı yapraklar arasından çıkan küçük tomurcukların oluşturduğu dairevi bordür ile çevrelenmektedir. Sikkenin arka yüzünde merkezde 28, *Duribe fi Kostantiniyye, 1223* (28, İstanbul’da darp edildi, 1808) yazılıdır. Kompozisyonun etrafı beş adet gül ile çevrili olup etrafında ön yüzdeki gibi tomurcukların oluşturduğu dairevi bordür yer almaktadır. Sikkenin üst kısmına delik açılmıştır. Yüzeyinde yer yer bozulmalar mevcuttur.

5. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışmada incelediğimiz 10 (on) örnek, Sultan II. Mahmud’un 32 yıllık saltanatı boyunca darp ettirdiği belli başlı sikkelerin bir kısmını oluşturmaktadır. Altın, gümüş ve bakır malzemeden üretilmiş olan bu örneklerin tamamı Kostantiniyye darplıdır. II. Mahmud’un sikkelerinin darphanelerinin en yoğun olanı kuşkusuz Kostantiniyye’dir. Bunun başlıca sebepleri İstanbul’un başkent olması ve burada bulunan Kostantiniyye darphanesine sağlanan madenlerin yoğunluğudur.

II. Mahmud'un tahtta geçirdiği süre boyunca devletin içte ve dışta verdiği mücadeleler ekonomiyi de etkilemiş ve bu durum farklı ağırlık ve çeşitlilik gösteren sikkelerin darp edilmesine neden olmuştur. Çalışmadaki on sikke, bu çeşitlerin bir kısmını içermektedir. Bunlar çalışmada yer altın sikkelerde atik rumi, cedid mahmudiye altını, çeyrek fındık, cedid adli; gümüş sikkelerde altılık, yeni kuruş, 1 para; bakır sikkelerde ise mangırdır.

Katalogda incelediğimiz sikkelerin yazı çeşidi *sülüs* olup, ön yüzde tuğra, arka yüzde darp yeri ve tarih yer almaktadır. Sikkelerdeki yazı kompozisyonları Kat. No 06 dışında aynıdır. Kat. No. 01-02-03-04-05-07-08-09-10 sikkelerinde ön yüzde tuğra (Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima; arka yüzde ise *Duribe fi Kostantiniyye* 1223 yazılıdır. Yazının en üst kısmında II. Mahmud'un kaçınıcı cülus yılında basıldığı rakamla belirtilmiştir. 06 nolu sikkenin ön yüzünde *Mahmud Han bin Abdülhamid el-Muzaffer Daima, Adli "Sultan Selatin-i Zeman Adli Mahmud Han" yazılı iken* arka yüzünde *17 Duribe fi Kostantiniyye el-Mahrusa 1223 dame mülkuhu ve Saltanataühu İla Ahirü'd-Devran* yazılmıştır. Sikkelerin ön yüzlerindeki tuğra kullanımı sultanın imzasını taşıyan tuğranın olması bir anlamda sikkeyi sembolleştirmiştir. Sikkelerin arka yüzündeki darp yeri ve sultanın cülus tarihi ve cülusun kaçınıcı yılında darp edildiği sonraki dönemlerde yapılan araştırmalar için önemli bir belge niteliği haline gelmiştir. Sultanı öven sözler ve dualar dönemin şartlarında gerekli görülüp konulmuştur.

II. Mahmud dönemine basılan sikkelerin farklı darphanelerde her birimdeki sikkenin farklı bir kompozisyonu içerdiği bilinmektedir. Ele aldığımız sikkelerin süslemelerinde geometrik ve bitkisel süslemeler kullanılmıştır. Ön yüzde tuğranın hemen sağında adli mahlası yerine bitkisel motif kullanılan 5 sikke (Kat. No. 01, 03, 04, 05, 08) vardır. Ayrıca bu Kat. No. 02, 07 sikkelerde tuğra ve yazı karakterlerinin etrafında gül motifleri mevcuttur. Bordürlerde ise Kat. No. 01, 02, 07, 10, sikkelerde bitkisel motif kullanılmıştır. Kat. No. 01, 02, 10, sikkelerde ince kıvrık dalların arasından çıkan ince yaprakların ucundan tomurcuklar çıkan dairevi bordür yer almaktadır. Kat. No. 07 ise yazı ve tuğra kompozisyonlarının etrafında art arda dizilen kenger yapraklarından oluşan bordür bulunmaktadır. Bitkisel süslemeler Osmanlı'da mimariden el sanatlarına kadar birçok alanda kullanılmıştır. Sikkelerde de kullanılan bu süslemeler çok küçük olan bu metal parçalarının estetiğine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda bu süslemeler dönemin kültürünü, lale ve gül bitkilerine verilen önem göstermektedir. Geometrik süsleme olarak sikkelerin etrafında dairevi formlu inci dizisi bordürlerle sonlandırılmıştır. Kat. No. 01, 07'deki sikkelerde bitkisel bordürleri çevreleyen zarif inci dizisi bordürler yer almaktadır. Kat. No. 03'te ise sikkenin ön ve arka yüzlerinde iri taneli inci dizisi bordür mevcuttur. Kat. No. 04'teki sikke de yer alan bordür testere dişli olarak kompozisyonları çevrelemiştir. Kat. No. 07'de sikkelerinin etrafındaki dairevi bordürler örnek verilebilir. Geometrik süslemeler Osmanlı sanatının her dalında kullanılmıştır. Sikkelerde de yoğun olarak görülen geometrik şekiller, ele aldığımız örneklerde daha zarif şekilde bitkisel süslemeleri tamamlayıcı unsur olarak yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar hizmet vermiş olan Sultan II. Mahmud, kendi döneminde darp ettirdiği sikkelerle de Osmanlı ekonomisine ve nümismatik bilimine katkı sunmuştur. Darp ettirdiği sikkelerin malzeme, ağırlık, kompozisyon bakımından çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bu sikke çeşitliliğinin incelenmesi ve belgelenmesi II. Mahmud döneminin ekonomik, sosyal hayatını anlamak açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Artuk, İbrahim ve Artuk, *Cevriye, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu, II*. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul 1974.

Artuk, İbrahim, “Adli Altın”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 1988, 389.

Artuk, İbrahim, “Darül Hilafe Altını”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 1993, s.539.

Artuk, İbrahim, “Gazi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 1996, s.445.

Artuk, İbrahim, “Zolota”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 2013, s.500-501.

Artuk, İbrahim, “Zeri Mahbub”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 44, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 2013, s.281-282.

Aykut Şevki Nezihi, “Osmanlı Sikkeleri” *Türkler*, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.1528-1561.

Beydilli, Kemal, “Mahmud II”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, İstanbul 2003, s.352-357.

Cezar, Yavuz, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi XVIII. yy'dan Tanzima'ta Mali Tarih*, Alan Yayıncılık, İstanbul 1986.

Damalı, Atom, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 1, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, İstanbul 2010.

Damalı, Atom, *Osmanlı Sikkeleri Tarihi*, 8, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.

Damalı, Atom, *A'dan Z'ye Osmanlı Nüsmatik El Kitabı*, Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.

Kocaoğlu, A. Mehmet, “Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı” *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı 6, s.195-210.

Kolerkılıç, Ekrem, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Para*, Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara 1958.

Ölçer, Cüneyt, *Sultan Mahmud II Zamanında Darp Edilen Osmanlı Madeni Paraları Han Devri Osmanlı Madeni Paraları*, Yenilik Basımevi, İstanbul 1970.

Ölçer, Cüneyt, *Darphane Müzesi Osmanlı Madeni Paralar Kataloğu*, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü, İstanbul 1985.

Öztürk, Mustafa, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi”, *Türkler*, 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.1485-1527.

Pamuk, Şevket, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2012.

Tekin, Oğuz, “Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri”, *Altının İktidarı, İktidarın Altınları*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s.167-278.

Tekin, Oğuz, “Sikke”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayinevi, 37, İstanbul 2009, s.179-184.

Uslu, Kaan; Beyazıt, M. Fatih ve Kara, Tuncay, *Osmanlı İmparatorluğu Madeni Paraları (1687-1839)*, Osmanlı Nümismatik Kültür Yayını, İstanbul 2010.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Mangır”, *Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 7, İstanbul 1974, s.282-283,

Yılmaz, Aliye, *İznik Müzesi ’ndeki Osmanlı Dönemi Sikkeleri*, Doktora Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2019.

İnternet Kaynakları:

www.vcoins.com

<https://en.numista.com>

www.numisbids.com

Fotoğraflar

Kat. No. 01



Fotoğraf 1: Ön Yüz; Fotoğraf 2: Arka Yüz
Atik Rumi Altın (Ocak 2017)

Kat. No. 02



Fotoğraf 3: Ön Yüz; Fotoğraf 4: Arka Yüz
Cedid Mahmudiye Altını (Ocak 2017)

Kat. No. 03



Fotoğraf 5: Ön Yüz; Fotoğraf 6: Arka Yüz
Çeyrek Fındık (Ocak 2017)

Kat. No. 04



Fotoğraf 7: Ön Yüz; Fotoğraf 8: Arka Yüz
Çeyrek Fındık (Ocak 2017)

Kat. No. 05



Fotoğraf 9: Ön Yüz; Fotoğraf 10: Arka Yüz
Çeyrek Fındık (Ocak 2017)

Kat. No. 06



Fotoğraf 11: Ön Yüz; Fotoğraf 12: Arka Yüz
Çeyrek Cedid Adli (Ocak 2017)

Kat. No. 07



Fotoğraf 13: Ön Yüz; Fotoğraf 14: Arka Yüz
Altılık (Ocak 2017)

Kat. No. 08



Fotoğraf 15: Ön Yüz; Fotoğraf 16: Arka Yüz
Yeni Kuruş (Ocak 2017)

Kat. No. 09



Fotoğraf 17: Ön Yüz; Fotoğraf 18: Arka Yüz
1 Para (Ocak 2017)

Kat. No. 10



Fotoğraf 19: Ön Yüz; Fotoğraf 20: Arka Yüz
Mangır (Ocak 2017)



Fotoğraf 21-22: Zeri Mahbub

<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=936&lot=629> (25.03.2021)



Fotoğraf 23-24: Darü'l Hilafet Altını

<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=936&lot=633> (25.03.2021)



Fotoğraf 25-26: Hariye Altın

<https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=936&lot=634> (25.03.2021)



Fotoğraf 27-28: 5 Kuruş Cihadiye

https://www.vcoins.com/en/stores/numiscorner/239/product/coin_turkey_mahmud_ii_5_kurush_1851ah125526_qustantiniyah/1098253/Default.aspx (25.03.2021)



Fotoğraf 29-30: Zolota

<https://en.numista.com/catalogue/pieces62542.html> (25.03.2021)



Fotoğraf 31-32: Bucu Cezayir

(A.Damalı, Osmanlı Sikkeleri Tarihi, Cilt.8, s. 2721)



Fotoğraf 33-34: Bucu Cezayir
(A.Damalı, Osmanlı Sikkeleri Tarihi, Cilt.8, s. 2725)



Fotoğraf 35-36: Yarım Harube
(A.Damalı, Osmanlı Sikkeleri Tarihi, Cilt.8, s. 2955)